

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2002-2003

10 oktober 2002

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

– van mevrouw **Patricia Ceysens** en de heer **Jacques Laverge** –

**betreffende het opzetten van experimenten inzake telewerk in de Vlaamse administratie
en de Vlaamse openbare instellingen**

AMENDEMENT

Zie :

1096 (2001-2002)

- Nr. 1 : Voorstel van resolutie
- Nr. 2 : Amendement
- Nr. 3 : Hoorzitting

AMENDEMENT Nr. 2

voorgesteld door mevrouw Patricia Ceysens, de heer Jacques Laverge, mevrouw Veerle Declercq, en de heren Robert Voorhamme, André-Emiel Bogaert en Jan Laurys

Het opschrift en de tekst van het voorstel van resolutie vervangen door wat volgt :

"Voorstel van resolutie

betreffende het opzetten van experimenten inzake deeltijds telewerken in de Vlaamse administratie en de Vlaamse openbare instellingen

Het Vlaams Parlement,

– *rekening houdend met het wettelijk kader inzake de huisarbeid, in casu de wet van 6 december 1996 betreffende de huisarbeid ;*

– *overwegende :*

1° de vooruitgang inzake communicatietechnologie en telematica ;

2° dat het fileprobleem wordt veroorzaakt door het dagelijkse woon-werk-verkeer van werknemers die zich veelal tijdens dezelfde uren van en naar het werk begeven, met als gevolg lange verplaatsingstijden waardoor werknemers aanzienlijk veel tijd verliezen om op bevredigende wijze hun professionele activiteiten te combineren met hun gezinstaken ;

– *gelet op :*

1° de wenselijkheid een beter inzicht te krijgen in de mogelijkheden, alsook de voor- en nadelen van telewerken ;

2° bevindingen van het proefproject Alternatief Werken bij twee afdelingen van Kind & Gezin ;

3° het engagement van het Vlaams Parlement om binnen de eigen diensten een experiment inzake deeltijds telewerken op te starten, alsook er bij de politieke fracties van de democratische politieke partijen op aan te dringen zo een experiment door te voeren met hun parlementaire medewerkers ;

– *vraagt de Vlaamse regering :*

1° op korte termijn statistische informatie te verzamelen met betrekking tot telewerken en een duidelijk zicht te krijgen op het statuut, leeftijd, geslacht en motivatie van de telewerkers ;

2° de volgende aspecten van het telewerken in Vlaanderen op korte termijn in kaart te brengen :

a) de mogelijke effecten op de verkeerscongestie ;

b) de mogelijke effecten op de combinatie arbeid en gezin, met bijzondere aandacht voor het probleem van kinderopvang en het genderperspectief ;

c) de kostprijs voor bedrijven en de veranderingen in het bedrijfsproces, inzonderheid op het vlak van controle en psychologische begeleidingsprocessen van werknemers bij de introductie van telewerken ;

d) de mogelijke groeisectoren voor telewerken ;

3° experimenten inzake deeltijds telewerken op te zetten binnen de Vlaamse administratie en de Vlaams openbare instellingen voor de duur van minimum één jaar waaraan werknemers enkel op basis van vrijwilligheid kunnen deelnemen en waarbij het werken in satellietlocaties wordt aangemoedigd ;

4° bij deze experimenten te streven naar een redelijke deelname van zowel mannen als vrouwen en erover te waken dat de uitgespaarde verplaatsingstijden niet volledig opgaan in bijkomende uren ;

5° een verslag op te stellen over de resultaten van de experimenten dat in het Vlaams Parlement zal worden geëvalueerd. "

VERANTWOORDING

Telewerken behoort tot de mogelijkheden van de moderne arbeidsmarkt. De Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Belgische Senaat hebben respectievelijk op 13 juni 1996 en op 24 oktober 1996 een wet aanvaard die voorziet in een globale regeling voor de huisarbeid. De wet van 6 december 1996 betreffende de huisarbeid verscheen in het Belgisch Staatsblad van 24 december 1996 (pp. 31993-31996).

Ofschoon in de praktijk meestal wordt gesproken over telewerken, wordt in de wet van 6 december 1996 officieel de term huisarbeid gebruikt. Over deze term heeft zich tijdens de bespreking van het wetsontwerp betreffende de huisarbeid een uitgebreide discussie ontwikkeld. Velen waren van oordeel dat huisarbeid meer refereert aan huishoudelijk werk dan aan het verrichten van professionele arbeid in een locatie die door de werknemer zelf wordt gekozen en die zijn woonplaats of één van zijn verblijfplaatsen kan zijn. Na onderzoekwerk is gebleken dat men in het Sociaalrechtelijk Woordenboek de termen huiswerk, thuiswerker, thuisarbeid en thuisarbeider niet terugvindt. Daarentegen vindt men er :

- huisarbeid : arbeid ten behoeve van een onderneming, welke niet wordt verricht op een plaats door de werkgever aangewezen, doch meestal in of nabij de woning van de arbeider ;
- huisarbeider : werknemer die huisarbeid verricht.

Het gebruik van de sociaalrechtelijke terminologie, vastgesteld in het Sociaalrechtelijk Woordenboek, wordt bij decreet van 25 september 1975 van de Vlaamse Cultuurgemeenschap tot verbetering van de sociaalrechtelijke terminologie verplicht gesteld voor alle teksten die in de overheidsdiensten worden opgesteld of voorbereid.

Er bestaat soms verwarring tussen de termen huisarbeid, telewerken en telethuiswerken.

Hierboven gaven we reeds een definitie van huisarbeid. Traditioneel wordt er van telewerk gesproken indien informatica- en telecommunicatietechnologieën worden gebruikt om het werk te verrichten op afstand van de plaats waar de arbeidsresultaten nodig zijn of waar het werk conventioneel zou worden verricht. Telethuiswerk is een combinatie van huisarbeid en telewerken, met andere woorden huisarbeid waarbij gebruik gemaakt wordt van moderne informatica- en telecommunicatietechnologieën.¹

In België bestaan geen officiële statistieken over telewerken, net zomin als in vele andere Europese landen. Huisarbeid was op zijn hoogtepunt in het midden van de 19de eeuw. In 1896 telde men ongeveer 125.000 huisarbeiders. In 1910 waren er dat 5.000 meer. Sedert de jaren twintig is hun aantal sterk afgenomen. Volgens een recente studie van Alcatel telewerken ongeveer 10% of 150.000 van de Belgische werknemers. Meer dan de helft telewerkt thuis. Uit deze studie blijkt ook dat 87% van de telewerkers, 85% van de ICT-managers en 95% van de telewerkende bedrijven tevreden of zeer tevreden zijn. Van de niet-telewerkers heeft slecht 1 op 5 geen belangstelling voor telewerken.

In Nederland groeide het aantal huisarbeiders tussen 1992 en 1999 van 60.000 naar ongeveer 300.000. Het Telewerkforum schat dat in 2006 ongeveer 1 miljoen Nederlanders hun werk elders dan achter het traditionele bureau op het hoofdkantoor zullen uitvoeren. Blijkens een onderzoek van 1993 door Eurostat wordt het aandeel van de huisarbeiders geschat op 7.7% van de werknemers. Hierbij moet echter worden opgemerkt dat de gehanteerde definitie van huisarbeid sterk verschilde van de juridische definitie, aangezien dat Eurostat de bezoldigde werknemers heeft geteld die doorgaans thuis werken. Onder deze definitie vallen bij-

voorbeeld ook handelsvertegenwoordigers die thuis hun administratie doen.

Tijdens de vorige legislatuur werd in het Vlaams Parlement een voorstel van resolutie van toenmalig Vlaams Volksvertegenwoordiger Sonja Van Lindt en huidig Vlaams Volksvertegenwoordiger Anny De Maght-Aelbrecht betreffende het opzetten van een experiment inzake thuis- of telewerk in de Vlaamse administratie aangenomen. (*Parl. St.*, VI. Parl., 458 (1996-1997)). Dit voorstel van resolutie bepaalde dat er een experiment zou worden opgezet waarin een beperkt aantal mensen in de administratie van de Vlaamse overheid de mogelijkheid werd geboden om hun professionele taken vol- of deeltijds te verrichten in hun woonplaats. Het analoge voorstel van resolutie dat tijdens de vorige legislatuur op federaal niveau werd genomen door toenmalig senator Lisette Nelis-Van Liedekerke en senator Jeannine Leduc. (Senaat Stuk 1-578/1 – 1996-1997 – 13 maart 1997), kreeg geen parlementaire behandeling en bleef bijgevolg zonder voorwerp. Momenteel is een voorstel van resolutie hangende in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Dit werd ingediend door mevrouw K. van der Hooft en de heren F. Antheunis en J. Valkeniers. (Kamer stuk 876/1 – 1999-2000). De opvolging die aan de resolutie van Sonja Van Lindt en Anny De Maght-Aelbrecht is gegeven, bleef beperkt. De thematiek van telewerken werd verdrongen in het informatietechnologie-actieprogramma van de toenmalige minister-president. Maar geen enkel van de 28 goedgekeurde projecten bevatte een concreet telewerkproject. Ook de gevraagde opvolging van de thematiek met het Vlaams Parlement is er nooit gekomen.

Wél werd vanaf januari 1999 een proefproject alternatief werken in de welzijnssector doorgevoerd. Kind & Gezin wou hiermee een integratie van meerdere innovatieve werkvormen verwezenlijken, namelijk telewerk, satellietkantoor, thuiswerk, een innovatief kantoorconcept maar ook flexibele werktijden, resultaatgericht werken enzovoort. Kind & Gezin kreeg hiervoor trouwens de HRM Development Award. In de testfase bleef de methode beperkt tot twee afdelingen van Kind & Gezin, ook proeftuinen genoemd : de afdeling Algemene Diensten (met 15 deelnemers) en de ICT-afdeling 36 deelnemers). Aan het begin van de week stelt iedereen een weekprogramma op. Maandag is er een briefing en donderdag een staf, waarop iedereen aanwezig moet zijn. De overige dagen bepaalt de werknemer zelf wanneer en waar hij of zij werkt. Werknemers hoeven niet thuis te werken, maar kunnen ook terecht in de provinciale afdelingen.

De evaluatie² van het project is zeer positief. Er wordt meer en beter gewerkt, werknemers zijn meer gemotiveerd en tevreden.

Tegelijk toonde de evaluatie aan dat er zich enkele uitdagingen stelden :

- 1) er werd vastgesteld dat alternatief werken niet altijd evident is. Het stelt zowel aan de leidinggevende als aan de werknemer nieuwe eisen ;
- 2) enkele aspecten van de alternatieve werkorganisatie behoefden nog verdere uitklaring (o.a. de personeelsadmi-

¹ uit : Patrick MAERTEN, Telewerken : juridische aspecten van een virtuele arbeidsorganisatie. In : Oriëntatie, 10 oktober 2000.

² Sandra VAN DER MESPEN, Alternatief werken binnen Kind & Gezin. Evaluatie proefproject Alternatief Werken, december 2000.

nistratieve aspecten, de interne en externe communicatie, alsook de datacommunicatie);

- 3) er moet een zekere cultuur en welwillendheid vanwege het personeel aanwezig zijn om alternatief werken in een onderneming of instelling te kunnen invoeren;
- 4) alternatief werken is een groeiproces, met bijhorende groeipijnen. Een proefproject in één dienst kan niet zomaar gekopieerd worden naar een andere dienst;
- 5) alternatief werken zal ook niet voor alle werknemers tot een grotere personeelstevredenheid leiden.

Ook vanuit het private bedrijfsleven groeit de interesse voor telewerken. Reeds in 1997 schoof het VEV telewerk naar voor als middel om files te helpen bestrijden. Tijds-winst is overigens één van de grootst verwachte voordelen van telewerken. Bovendien schept het nieuwe mogelijkheden voor herintreders en gehandicapten en zou het moeten leiden tot een lager ziekteverzuim. Anderzijds vraagt het voor bedrijven een extra investering in ICT. Meer bepaald de aanschaf van laptops, internet, GSM's en dergelijke zijn noodzakelijk om een werknemer elders dan op kantoor zijn job te kunnen laten uitvoeren. Daartegenover staat dan weer een besparing van ruimte en infrastructuur ter plekke, vermits niet alle werknemers gelijktijdig aanwezig zijn.

Huisarbeid heeft een ganse evolutie doorgemaakt. Vroeger situeerde huisarbeid zich vooral in het bewerken van grondstoffen of gedeeltelijk afgewerkte producten. Vooral in de textiel- en kledingsector kende huisarbeid een opmerkelijke opgang in de vorige eeuw. Ten gevolge van de toenomen standaardisering van het productieproces en de teloorgang van de sectoren waar er het meest beroep werd gedaan op huisarbeid, in het bijzonder na de tweede wereldoorlog, ging het aantal huisarbeiders sterk achteruit. Vandaag situeren de mogelijkheden van huisarbeid zich in de tertiaire sector, in tegenstelling tot vroeger, toen huisarbeid zich voornamelijk in de secundaire sector ontwikkeld heeft.

De ontwikkeling van de dienstensector, de sterke vooruitgang op het vlak van de communicatietechnologie en telematica en de problemen inzake ecologie en mobiliteit hebben een vernieuwde aandacht voor de mogelijkheden van de huisarbeid met zich gebracht. Tevens wordt huisarbeid overwogen vanuit het perspectief van gezinstaken en de kinderopvang. In tegenstelling tot het verleden gaat het echter niet meer om manuele huisarbeid, maar veeleer om intellectuele arbeid, en in het bijzonder om telewerk.

Bij dit alles moeten echter drie kanttekeningen worden gemaakt.

Ten eerste moet worden opgemerkt dat telewerken geen exclusieve oplossing is voor het mobiliteitsprobleem. Het kan hoogstens een deel ervan oplossen. Meer bepaald kan het een ontlasting betekenen van het woon-werkverkeer en bijgevolg van de fileproblematiek.

Bovendien verandert telewerken niets aan de tijdsinvestering die nodig is voor betaalde arbeid enerzijds en gezinstaken anderzijds. Telewerken bespaart wel op de tijd die werknemers nodig hebben om zich te verplaatsen van hun woonplaats naar hun werk en omgekeerd. De flexibele arbeidsorganisatie kan voor sommige telewerkers een hulpmiddel zijn met betrekking tot de opvang van de kinderen, maar het kan alleszins geen volwaardig alternatief zijn voor kinderopvang.

Telewerken mag geen verdoken "moeder aan de haard"-beweging zijn. Gevreesd wordt immers dat vooral vrouwelijke werknemers zouden willen stappen in een formule van telewerken, met als gevolg dat zij een groter deel van de huishoudelijke taken en de kinderopvang op zich zullen nemen. Het moet duidelijk zijn dat telewerken geen element kan zijn om de genderhandicap te vergroten.

Reeds in het Witboek van de Europese Commissie (p. 29) werd telewerk voorgesteld als één van de negen toepassingsgebieden voor strategische projecten met betrekking tot de ontwikkeling van trans-Europese telecommunicatienetwerken. De Commissie stelde dat telewerk een belangrijke bijdrage kan leveren tot de verplaatsing van werk en vestigingen naar de minder begunstigde gebieden in Europa (het platteland, perifere gebieden, saneringsgebieden, enzovoort). Telewerk maakt als dusdanig deel uit van een omvattend pakket maatregelen dat gericht is op economische groei, concurrentievermogen en werkgelegenheid.

Deze werkvorm betekent een revolutie inzake arbeidsorganisatie, zowel voor de werkgever als voor de werknemer. Zelfdiscipline vanuit de hoek van de werknemer en een goed uitgetekende planning naar opdrachten toe voor de werkgever zullen de sleutelwoorden worden in deze nieuwe werkvorm. De voornaamste oorzaak van het uitblijven van de doorbraak van huisarbeid zou te situeren zijn op het vlak van de managementcultuur. Belgische managers zouden moeilijk kunnen afstappen van de idee dat een gebrek aan directe controle een dalende productiviteit van de werknemers tot gevolg zou hebben.

Het is evident dat telewerken geen zaligmakend alternatief biedt voor elk administratief werk, voor elke functie en elk niveau. Het biedt bovendien geen integrale oplossing voor meer omvattende problemen als mobiliteit en combinatie arbeid-gezin, maar kan wel een partiële bijdrage leveren. Telewerken biedt naast de vele voordelen ook enkele nadelen. Vanuit een oogpunt van de werkgever is er het reeds aangehaalde probleem van controle. Van de kant van de werknemers bestaat er een vrees om terecht te komen in een sociaal isolement. Bovendien kan er een te grote vermenging tussen privé- en beroepsleven optreden. Daarom is het belangrijk om het vrijwillige karakter van de voorgestelde experimenten van huisarbeid of telewerk te waarborgen. Hierbij moet echter onmiddellijk aangestipt worden dat full time telewerken een zeer marginaal verschijnsel is. In de praktijk gebeurt het bijna altijd op deeltijdse basis, meestal één of twee dagen per week.

Ofschoon het dat in de praktijk vaak is, mag telewerken niet per definitie worden opgevat als arbeid in de privéwoning van de werknemer. De essentie van telewerken is dat de werknemer tegen loon arbeid verricht onder het gezag van een werkgever in zijn eigen woonplaats of op elke andere door hem gekozen plaats, zonder dat hij onder het toezicht of de rechtstreekse controle van de werkgever staat. In de privé-sector heeft Alcatel, dat gelegen is in Antwerpen, een satellietbureau in Gent opgericht opdat de Oost-Vlaamse werknemers de files aan de Kennedytunnel kunnen vermijden. Ook Siemens voerde sinds 1997 diverse vormen van telewerken in. Full time telewerken wordt er niet gepromoot, het systematisch thuis werken (minstens één dag per week) en werken in telekantoren daarentegen wel. Gelet op het risico van sociaal isolement, verdient het aanbeveling om prioritair – maar niet exclusief – telewerk-experimenten op te starten in satellietlocaties. Meteen is dit naast de wettelijke bepaling terzake ook een extra waar-

borg voor telewerkers om niet te moeten opdraaien voor de bijkomende kosten die telewerken met zich kan meebrengen.

De vernieuwde aandacht voor en het nieuwe karakter van telewerken roepen op dit ogenblik een aantal vragen op :

- in welke mate kunnen wij in België gebruik maken van de moderne technologie om huisarbeid mogelijk te maken ?
- welke subsectoren en functies komen in aanmerking voor huisarbeid ?
- welke voor- en nadelen ondervinden huisarbeiders en hun werkgevers ?
- bevordert telewerken inderdaad de combinatie van professionele arbeid met gezinstaken ?
- vergroot telewerken de efficiëntie ?
- leidt het tot minder ziekteverzuim ?
- welke impact heeft telewerken op het fileprobleem ?
- welke impact heeft telewerken op het vlak van kinderopvang ?
- welke is de impact van telewerken op absentieïsme op het werk ?
- wie is er geïnteresseerd in telewerken ?
- op welke manier kan huisarbeid in de overheidsadministratie worden ingevoerd zonder afbreuk te doen aan de publieke dienstverlening ?
- enzovoort.

Allemaal vragen die de moeite waard zijn om te onderzoeken. Bovendien is het noodzakelijk om de bestaande telewerkers in kaart te brengen. Om enig uitsluitsel te krijgen over deze vragen, zou het interessant zijn dat de Vlaamse overheid hierover wetenschappelijk onderzoek zou laten verrichten en op basis van deze resultaten nadien in haar administratie een aantal experimenten met deeltijds telewerken zou doorvoeren. Naar het voorbeeld van Kind & Gezin kunnen ook andere Vlaamse openbare instellingen een experiment opzetten. En ook het Vlaams Parlement zelf zal het goede voorbeeld geven door het personeel in een deeltijds telewerkexperiment in te schakelen. Tevens zal bij de diverse politieke fracties worden aangedrongen om de medewerkers deeltijds thuis te laten werken. Deze laatste groep kan overigens ook terecht in satelliet-lokaties, vermits nagenoeg alle partijen lokale afdelingen hebben.

Telewerken hoeft geen zwart-wit discussie te worden tussen voor- en tegenstanders. Belangrijk is dat er wordt gezocht naar een nieuwe plaats voor telewerken in de hedendaagse socio-economische situatie, opdat zowel werknemers, werkgevers én de maatschappij kunnen winnen bij deze werkvorm.

Aangezien de overheid een voortrekkersrol wordt toebedeeld in het experimenteren met telewerken, wordt aan hen die beducht zijn voor mogelijke negatieve gevolgen voor de telewerker een garantie geboden. Deze resolutie heeft immers tot doel om na afloop van het experiment de resultaten in het Vlaams Parlement te evalueren en het systeem zo nodig bij te sturen. Op die manier wordt het maatschappelijk debat over telewerken op gang getrokken en zal de overheid tijdig een pasklaar antwoord kunnen bieden op het ogenblik dat telewerken tot volle ontplooiing zal komen.

Het is immers niet voldoende dat de overheid enkel meehelpt aan het uitbouwen van een degelijke infrastructuur op het ogenblik dat huisarbeid tot ontwikkeling zal komen. De overheid moet ook een beleid voeren dat de uitbouw van nieuwe diensten stimuleert.